

איוב: מסע 2 – מחזור הוויכוחים ועיקרי הטיעונים

סיפור המסע

שם המסע: יחידת הגבר; הגמול 2 (קללת איוב ונאומי הרעים)

קהל יעד: תלמידי י"ב הניגשים לבגרות בתנ"ך מוגברת (5 יח"ל).
המסע הוא השני מבין ארבע המסעות המקיפים את יחידת ההגבר השלישית (והאחרונה).

החומר הנלמד במסע זה:

1. איוב פרק ג' – קללת איוב;
2. פרקים ד'-ה' – נאום אליפז;
3. פרק ח' – נאום בלדד.

הרעיון הגדול: הרעים טוענים שאם איוב סובל, כנראה שהוא חטא

אורך המסע: 5-6 שיעורים

תחנות עיקריות:

- פרק ג' – לימוד באמצעות קטע ספרותי אילוסטריטיבי (2 שיעורים)
- פרקים ד'-ה' – לימוד באמצעות סרטון וקריאה (1-2 שיעורים)
- פרק ח': משימת חקר – כתיב פירוש לפרק (2 שיעורים)

אקלים הלמידה – למידה אישית מקוונת, שיעורים פרונטליים (המורה יכול להיעזר בסרטונים המופיעים בקישורים שבמסע או להעביר אותם בעצמו לכיתתו), מטלת חקר.

ערכים – המסע עצמו אינו נוגע באופן ישיר בערכים, אך במהלך המסע הלמידים נתבעים לעמל רב בכדי להבין את הפסוקים ובכך הם לומדים את ערך העמל ואת המשפט "יגעת ומצאת – תאמין".

דרכי למידה – משימת חקר, צפייה בסרטונים, קריאת טקסטים ספרותיים קצרים, כתיבת פירוש לפרק שלם באופן עצמאי, התבוננות עצמית רפלקטיבית.

מיומנויות –

- שימוש בפרשנות כדי ליצור פירוש אישי

יוצר המסע – הרב אבינועם ביר, רכז התנ"ך בישיבה התיכונית בלבב שלם שבירוחם

להסתקרן – איך מנחמים אדם שעולמו חרב?

במסענו הקודם למדנו על סיפורו של איוב, שבעקבות "התערבות" בין ה' לשטן, אבד עליו עולמו – כל רכושו הרב נמחק, עשרת ילדיו מתו בזמן אחד, והוא עצמו חלה בשחין שמסב לו ייסורי תופת.

אל איוב מגיעים שלושה רעים (חברים) במטרה "לנוד לו ולנחמו".

- מה אומרים כשבאים אל אבל? אל אדם שאבד עליו עולמו?
- איך מתחילים לדבר? ועל מה?
- מה אתם הייתם אומרים לו?

צפו בסרטון הבא:

<https://www.youtube.com/watch?v=Ve-2kfOT31Q>

- לפי הסרטון, מה נדרש מהרעים לעשות בעת הזאת?

במסע זה נשמע סוף סוף את תגובתו של איוב לאסון הנורא שאירע לו, כמו גם את דבריהם של רעיו שבאו לנחמו.

כרזה ממלחמת העולם ה-2: "הקרובים קיבלו הודעה"

לגלות – איוב, מה תאמר? (פרק ג')

פרק ב' הסתיים בסיטואציה קשה וטעונה מאוד:

וַיֵּשְׁבוּ אֶתֹו לְאָרֶץ
 שִׁבְעַת יָמִים
 וּשְׁבַעַת לַיְלֹוֹת
 וַאִין דְּבַר אֱלֹוֹ דְּבַר
 כִּי רָאוּ
 כִּי גָדַל הַכָּאֵב מְאֹד.

כעת עצרו לרגע ובאמת נסו לדמיין את הסיטואציה המתוארת בפסוקים.

הימים באים וחולפים ואיוב שותק.

- מה עובר לו בראש? אילו שאלות הוא שואל את עצמו?
- ומה עובר בראשם של הרעים?

בתחנה זו נראה כיצד איוב פותח סוף כל סוף את פיו ומדבר.

וגם נשמע היטב את שיש לו לומר.

אך קודם שנעשה זאת יש להקדים כמה מילים ולדבר על המבנה של ספר איוב.

מבנה ספר איוב

כעת נחל בלימוד פרק ג' של ספר איוב.

אך קודם שנעשה זאת, עלינו להכיר את מבנה של הספר, כיוון שאם עד עכשיו קראנו סיפור שסך הכול הצלחנו להבין מה כתוב בו, החל מפרק ג' השפה של הספר הופכת להיות קשה מאוד. ולא בכדי, ספר איוב נחשב לספר הקשה ביותר להבנה בתנ"ך, מכיוון שמופיעות בו מאות מילים שאינם מכירים.

צפו בסרטון הבא שמסביר את המבנה של הספר:

<https://youtu.be/iddZ4IXXPkg>

לכאוב: פרק ג – איוב מקלל את יומו

לפניכם קטע ספרותי אילוסטרטיבי שנכתב על ידי הרב אבינועם ביר.

קראו אותו וענו לעצמכם על השאלות המלוות כל קטע:

השתיקה רובצת מעלינו, כבידה כל כך, מעיקה. יום אחרי יום אחרי יום ואיש אינו פוצה את פיו. כולנו שמענו על האסון הנורא שאירע לחברנו האהוב, לאיוב. הגענו בכל המהירות שיכולנו. אני אליפז הגעתי מתימן, בלדד הגיע משוח וצופר מנעמה. כולנו באנו הנה להיות אתו בצרתו, לנחם אותו מעט, לנוד לו בראשנו. אבל הוא שותק. והשתיקה הזו כבידה כל כך.

אבל האם אוכל לשפוט אותו?

מה אני הייתי עושה במקומו?

האם היה לי מה לומר?

יש בכלל מילים באיזושהי שפה שאפשר להשתמש בהן כדי לבטא את מה שבוודאי עובר לו בראש?

מסתמא אין. אבל עדיין השתיקה הזו נראית לי לא בריאה.

שיגיד משהו. שיבכה. שיצעק. שיקלל את אלוהים... סליחה. זה אסור! זה לא! אבל בכל זאת שיגיד משהו. שייתן לנו פתח לדבר אתו בכלל על מה שהוא וודאי מרגיש.

אני מביט בו ורואה את הכאב במבטו. אני שומע את קולות הגירוד האובססיבי שהחרס האחוז בידו משמיע כשהוא מתחכך בפצעי השחין שמכסים לו את העור. אני מריח את צחנת המוגלה שפצעיו שותתים. איוב הוא גוש של כאב מזוקק, של כל כך הרבה סבל שאף אדם לא אמור לדעת, להרגיש, לחוות.

ועדיין. הוא לא האדם הראשון שאיבד את כל רכושו ומשפחתו. או שלקה בשחין חמור כל כך. זה אסון, אין ספק. אבל זו גם הדרך של אלוהים להדריך אותנו בעולם הזה. לדבר איתנו. להעניש אותנו על חטאינו. ולהחזיר אותנו למוטב. איך הוא לא רואה את זה? הסבל הוא ערוץ נוסף שבו אלוהים מדבר אלינו.

אבל אדם צריך להתבונן, לחקור דרכיו ולהבין במה הוא חטא. אסור להתעלם ממה שאלוהים אומר. שהרי אם הוא לא יעשה כן – אז סתם כל הייסורים שאלוהים מביא עליו הופכים מיותרים. סתם כל הסבל יהיה ללא תכלית, שהרי אלוהים מעניש אותנו כדי ללמד אותנו. וזה יהיה הכי עצוב.

כן. אין לנו ספק, איוב חייב להתחיל לדבר. להתחיל לעבד את מה שאירע לו. להתחיל לנסות וללמוד מזה את הלקח. אין ברירה אחרת. אם הוא ידבר, לפחות נוכל לעזור לו, להקשיב עימו, להדריך אותו אולי, להיות אתו.

איוב אנחנו כאן איתך. בשבילך. אבל הושט לנו קצה חוט. משהו. אבל כל עוד אתה שותק, כל אתה נוהג כמו עקשן שמסרב לקחת אחריות על גורלו, במה נוכל לעזור לך? אני מביט בו שוב. חכו רגע, הנה הוא מזדקף. המבט שלו נראה שונה פתאום. כאילו שהגיע לאיזו החלטה. כאילו שהוא מבין משהו שעד עכשיו נסתר מבינתו. כן. נראה לי שהוא עומד לדבר. הבה ונשמע את מה שיהיה לו לומר.

- מי הדובר בקטע זה? מאיזו נקודת מבט הוא נכתב?
- למה הדובר מחכה? מה הוא מצפה שיקרה? ולמה זה חשוב לו?
- האם יש לדובר השקפת עולם ביחס למצב שבו צדיקים סובלים? הוכיחו.
- במידה שלדעתכם יש לדובר השקפת עולם, מה עמדתכם שלכם ביחס אליה? אתם מסכימים עימו? חולקים עליו? נמקו את דעתכם.

אני לא מאמין למה שאני שומע.
איוב?! שאתה תדבר ככה? טוב, ברור שקשה לשפוט אותך וכל זה... אבל עדיין. אתה?
אה, סליחה. שכחתי שלא הייתם שם איתנו. אבל תאמינו לי שאם גם אתם הייתם שם הייתם משתגעים. ככה מדברים? לא רק שאיוב לא ביקש סליחה מאלוהים, שהוא לא התפלל וביקש נחמה, הדרכה, הארה, אלא שהוא מראה כפיות טובה.
איך, אתם שואלים? אני אגיד לכם איך, הוא מקלל את היום שבו הוא נולד! הוא אומר שהלוואי והיום הזה היה אובד, "יאבד יום אַנְלֵד בו", וכן גם הלילה שבו בישרו לאימו שנולד לה בן זכר: "הַלְיָלָה אָמַר ה' הָרָה גְבֵר". תשמעו מה זה. הוא רוצה שיום לידתו יהיה חושך, שאלוהים לא ישגיח עליו ושלא תזרח עליו השמש. "היום ההוא – יהי חֹשֶׁךְ. אֵל יִדְרָשֶׁהוּ אֵלֹהִים מִמַּעַל. וְאֵל תוֹפֵעַ עָלָיו נִהְרָה". ולא רק זה, אלא שהוא יוכתם בחושך ושחור, שהעננים יכסו אותו ושענני סערה שחורים יפחידו אותו. "יִגְאָלֶהוּ חֹשֶׁךְ וְצִלְמוֹת, תִּשְׁכַּן עָלָיו עֲנָנָה, יִבְעַתְהוּ כַּמְרִירֵי יוֹם".
ואחרי שהוא אמר את זה הלב שלי קפא. איך אדם יכול לקלל את עצם הקיום שלו? איך הוא יכול לכעוס כל כך על היום שבו הוא נולד. מה, לא היו לו גם דברים טובים בחיים? רגעים שעבורם כדאי לו לאדם לחיות? ולהגיד תודה?
לרגע חשבתי שכאן הוא יעצור, אבל מיד הוא ממשיך ומקלל את הלילה שבו הוא נולד. הוא רוצה שהאופל יקח את הלילה הזה, שהוא יעלם מלוח השנה ומחישוב מולד הירח. "הַלְיָלָה הֵיחָהוּ אֶפְלָאֵל יִחַד בְּיָמָיו שָׁנָה בְּמִסְפָּר יָרְחִים אֶל יָבֵא". ולא רק שהלילה יעלם, אלא שהוא גם יהיה בודד ושלא תופיע בו כל שמחה. "הַנֶּה הַלְיָלָה הֵיחָהוּ אֶל גְּלֻמוֹ, אֵל תֵּבֵא רִנָּה בו". כן, אתם שומעים נכון! זה מה שהוא אמר.

ועכשיו הוא עוד מזמין את המכשפים, את אלה שיודעים לעורר אפילו את מפלצות הים והלויתנים שבים, כדי שיקללו את ליל לידתו. "יקבהו ארְרֵי יוֹם הַעֲתִידִים עָרֵר לַיְיָתָן". אבל אם תשאלו אותי – הוא לא צריך אותם. הוא מצליח לקלל את הלילה בצורה מרשימה מאוד. ותשמעו איך הוא מסיים את זה: "יְחַשְׁכוּ כּוֹכְבֵי נֶשֶׁפּוֹ, יִקּוּ לְאוֹר – וְאֵין, וְאֵל יִרְאֶה בְּעַפְפֵי שְׁחָר". הוא מאחל ללילה הזה שהכוכבים שלו יכבו, שהאור לעולם לא יגיע אליו למרות שהוא ממש יקווה לו ושהוא לא יראה את זריחת השמש בפוקחת עיניים כמו עפעפיים. אנחנו המומים. אף אחד מאיתנו לא יודע מה לומר. איך מגיבים לפרץ קללות עמוק כל כך? יסודי כל כך? לוחט כל כך? העיניים של כולנו שואלות את אותה השאלה: איוב, למה אתה מקלל את היום שבו נולדת? אבל הנה הוא ממשיך: "כִּי לֹא סָגַר דְלִתִּי בְטֵנִי וַיִּסְתֶּר עֲמַל מַעֲיִנִי". הבנתם מה הוא אומר? הוא מקלל את היום על כך שהוא לא סגר את הרחם של אימא שלו, ובכך הוא היה חוסך לו מלראות את כל הצרות שבאו עליו.

- מה תוכן דבריו של איוב, לפי המדווח בקטע זה? נסו לסכם את הנקודות העיקריות של איוב.
- כיצד חש הדובר בעקבות דבריו של איוב?
- האם אתם מזדהים עם הרגשתו? מדוע?

האמת שלא כל כך נעים לי לחזור על כל מה ששמעתי, זה דברים קשים, אבל הבטחתי לכם שלא אעלים מכם שום פירור מידע ושאספר לכם את כל מה שקרה. אז ככה, אחרי שאיוב קילל את היום והלילה שבהם הוא נולד, הוא התחיל לקונן על כך שהוא לא מת בשעת לידתו. אני מצטער. גם אתם חברים של איוב, ואני יודע שבטח גם לכם כואב כל כך לשמוע אותו מדבר ככה, אבל זה מה שהוא אמר. ככה הוא המשיך. הוא היצר על כך שהוא לא מת עוד ברחם, או ברגע שהוא יצא ממנו. "לְמָה לֹא מָרַחֵם אָמוּת? מִכֶּטֶן יִצְאֲתִי וְאֶגְוֶע?". ואז הוא עוד שאל למה הוא זכה לצאת מבין שתי הברכיים של אימא שלו אל העולם ולינוק מחזה חלב. "מִדּוּעַ קִדְמוֹנִי בְרַכָּיִם? וּמָה שְׂדֵיִם כִּי אֵינְק?". בדיוק ככה. מילה במילה. ואנחנו מביטים איש ברעהו, נבוכים, כואבים. החבר שלנו באמת רוצה למות? הוא באמת מצטער על כך שהוא נולד? לרגע אני חושב שהוא לא ממש מתכוון לזה, שהוא לא באמת מבין מה זה אומר להיוולד מת, אבל אז הוא ממשיך. והוא מתאר בצורה מפורטת מאוד מה זה מבחינתו להיות מת, ולמה זה כל כך כדאי. אתם מרשים לי לדלג על זה? זה כל כך כואב לי לחשוב על זה? לא? טוב, אולי אתם צודקים. מגיע לכם לדעת מה באמת היה, אז אספר לכם. הוא אומר שהיה עדיף לו למות כבר בעת לידתו, מפני שאז עכשיו הוא היה שוכב מת, בשקט ובשלווה, ביחד עם כל מיני אנשים מפורסמים: מלכים, שרים ואנשים שבנו בניינים אדירים. "כִּי עֲתָה שְׁכַבְתִּי וְאֶשְׁקוּט, יִשְׁנֵתִי אֶז יְנוּחַ לִי. עִם מְלָכִים וְיַעֲצִי אַרְץ הַבְּנִים חֲרָבוֹת לְמוֹ". ולא רק עם

מלכים ויועצים הוא היה נח, אלא גם עם שרים עשירים. "או עם שרים זָהָב לָהֶם הַמְמַלְאִים בְּתִיָּהֶם כְּסָף". ככה הוא אמר.
ואז הוא הוסיף ואמר שהלוואי והוא היה כמו נפל, כמו עובר שלא נולד בכלל ולא זכה לראות את אור העולם. "או כְּנֶפֶל טָמוֹן לֹא אֶהְיֶה, כְּעֵלְלִים לֹא רָאוּ אֹר". ולמה הוא כל כך רוצה למות? הוא ענה על זה. הוא אמר שמבחינתו השינה של המוות זה המקום שבו האדם מוצא שלוה, הרשעים מפסיקים להטריד אותו ויש שם מנוחה מהעבודה הקשה. "שָׁם רְשָׁעִים חָדְלוּ רִגֵז, וְשָׁם יְנוּחוּ יְגִיעֵי כַח". שם יש שלוה אפילו לאסירים, כי הנוגשים מפסיקים להעביד אותם בפרך. "יַחַד אֲסִירִים שְׂאֲנָנוּ, לֹא שְׂמָעוּ קוֹל נִגְשׁ". שם יש שיוויון אמיתי בין בני האדם, בין הקטנים והגדולים, ושם העבדים חופשיים מהאדונים שלהם. "קָטָן וְגָדוֹל שָׁם הוּא, וְעָבֵד חֲפָשִׁי מֵאֲדֹנָיו".

אתם מוזמנים לצפות בסרטון הקצרצר (13 שניות) הבא:

<https://www.shutterstock.com/video/clip-14153024-angry-old-man-cursing>

כן, ככה זה היה.

- מדוע איוב קילל את יומו?
- למה הוא חפץ למות?
- מה היתרון שהוא מוצא במוות?

אין ספק שהוא אומר דברים מטרידים מאוד. אתם מסכימים איתי, נכון? האם לדעתכם הוא באמת מתכוון לכך שעדיף למות? שהמוות הוא המקום של השלוה האמיתית, של השוויון ושל המנוחה? בעיני המסקנות הללו מטרידות מאוד. הרי לפי דבריו, כולנו צריכים לצפות למוות בכליון עיניים. להשתוקק לו בכל מאודנו.

ואכן, נראה שהוא באמת חושב כך.

כעת איוב ממשיך ושואל למה אנשים שקשה להם בחיים צריכים לסבול. למה לעובדים קשה ולמרי הנפש יש צורך בחיים ובאור. "לְמָה יִתֵּן לְעַמֶּל אֹר? וְחַיִּים לְמָרִי נֶפֶשׁ?". שהרי, לפי איך שהוא מבין את המציאות, הם ממש משתוקקים למוות. הם רק מחכים שהוא יבוא והם מחפשים אותו כמו שאדם מחפש אחר מטמון. "הַמְחַכִּים לְמוֹת – וְאֵינָנוּ, וְיַחְפְּרָהוּ מִמְטְמוֹנִים". מבחינתו הם רק ישמחו, יגילו וישישו אם הם יגיעו כבר לקבר שלהם. "הַשְּׂמַחִים אֵלַי גִּיל יְשִׁישׁוּ כִּי יִמָּצְאוּ קְבָר".

כנראה שהוא רואה את עצמו כמו אחד מאותם סובלים שהוא דיבר עליהם, ולכן מבחינתו המוות הוא הדרך הטובה ביותר להשתחרר מייסורי החיים. והנה, עכשיו הוא עובר לדבר על עצמו. אולי סוף סוף הוא יבין שלא זו הדרך להגיע לשלוה ולקבלת הדין?

אבל לא. הוא רק מסביר כמה הוא מסכן, ולמה בשל כך עדיף לו למות.

הוא אומר שהוא כמו אדם שאיבד את דרך חייו ואלוהים מציב לו מכשולים ומסכים. "לְגִבֹר אֲשֶׁר דָּרְכוּ נִסְתָּרָה וַיִּסְתֵּר אֱלֹהֵי בְעֵדוֹ". ולכן לפני כל ארוחה הוא נאנח ושאות הכאב שלו נשמעות כמו רעש אדיר של מפל מים. "כִּי לִפְנֵי לַחְמֵי אֲנַחְתִּי תָבֵא, וַיִּתְּנוּ כַמִּים שְׂאֲגֹתִי".

ומה קרה לו? כל מה שהוא פחד ממנו. "כִּי פָחַד פָּחַדְתִּי – וַיֵּאֲתַנִּי, וְאֲשֶׁר יִגְרַתִּי – יָבֵא לִי". שהרי כל אדם מפחד לאבד את הרכוש שלו, את המשפחה שלו, את המעמד שלו – והכי כואב שכל הדברים שפחדת מהם אכן קורים לך. ולכן מעתה אין לו שלוה, שקט ונחת, אלא רק צער. "לֹא שְׁלוֹתִי וְלֹא שְׂקֻטִי וְלֹא נַחְתִּי, וַיָּבֵא רִגְזִי".

- לפי קטע זה, אילו שאלות מטיח איוב כלפי העולם (או ריבונו)?
- כיצד איוב מתאר את מצבו?
- מה הדבר שאירע לאיוב, לפי קטע זה?
- כיצד אתם הייתם מרגישים אם חבר טוב שלכם היה מדבר ככה?

וואו. כולנו המומים. שבוע שלם המתנו לשמוע מה יש לאיוב לומר, אבל כלל לא שיערנו שנשמע כאלו דברים קשים. איזו קללה! הוא התחיל לקלל את היום ואת הלילה שבהם הוא נולד. בהתחלה לא הבנו למה, אבל אז הוא הסביר את הסיבה לכך – בגלל שהיום הזה אפשר לו להיוולד בו. פתאום הסתבר לנו שאיוב חברנו היה מעדיף למות עוד כעובר בבטן אימו, ולא עוד, אלא שהוא רואה את המוות באופציה מועדפת. שהוא באמת מאמין שהמוות הוא מקום של מנוחה ושל שלוה מכל הצרות שיש בעולם. הוא ממש לא מבין למה ה' נותן קיום לאנשים סובלים, וברור לו שהיה עדיף להם למות.

אני רואה שלא יהיה פשוט לעזור לו. איך בכלל מתחילים לענות על קללה איזמה וארוכה שכזו? על תפיסת עולם כל כך פאסימית ועגומה? מה אומרים? אפשר בכלל לומר משהו? אבל מצד שני – אפשר לשתוק אחרי כאלו דיבורים? מה אתם הייתם עונים לו?

בקטע הספרותי שקראנו זה עתה שמענו מאליפז דיווח (אפשרי) אודות דבריו של איוב. אליפז סיפר לנו מה אמר איוב בקללתו, וגם שיתף אותנו באופן שבו הוא עצמו חווה את הדברים.

- מדוע לדעתכם בחרנו להביא קטע זה, במקום לצטט את כל פרק ג' מילה במילה?

לכתיבת קטע זה יש שתי סיבות:

1. ניסיון לתווך בין הטקסט הקשה של איוב לבין ההבנה שלכם.
2. ניסיון להפוך את הנאום של איוב מסתם מילים לחוויה אנושית שנוגעת בנו.

- האם לדעתכם הטקסט הצליח לעמוד במשימות שלו?
- אם אתם הייתם צריכים לכתוב קטע שכזה, כיצד הייתם עושים זאת?

קעת נקרא את פרק ג' כלשונו. כל פסוקי הפרק כבר שולבו אמנם בדבריו של אליפז (כפי שאלו הוצגו בקטע הדמיוני שקראנו זה עתה), אך עתה עליכם לנסות ולראות האם אתם מצליחים להבין את הפרק עצמו.

[אם אתם מתקשים בכך, מומלץ לכם לקרוא שנית את הקטע של אליפז ואז לנסות שוב. המטרה היא שתצליחו לקרוא את הפסוקים ולהבין את האמור בהם].

(ב) ויען איוב ויאמר:

[איוב מקלל את עת הולדתו]

- (ג) יאבד יום אנלד בו והלילה אמר הרה גבר.
 (ד) היום ההוא יהי חשך, אל ידרשהו אלוה ממעל, ואל תופע עליו נהרה.
 (ה) וגאלהו חשך וצלמות, תשכן עליו עננה, יבעתהו כמריני יום.
 (ו) הלילה ההוא יקחהו אפל, אל יחד בימי שנה, במספר ירחים אל יבא.
 (ז) הנה הלילה ההוא יהי גלמוד, אל תבא רננה בו.
 (ח) יקבהו אררי יום העתידים ערר לויתן.
 (ט) יחשכו כוכבי נשפון, יקו לאור ואין, ואל יראה בעפעפי שחר.
 (י) כי לא סגר דלתי בטני ויסתר עמל מעיני.

[איוב תמהה על עצם קיומו]

- (יא) למה לא מרחם אמות? מבטן יצאתי ואגוע?
 (יב) מדוע קדמוני ברקים? ומה שדים כי אינק?

[איוב משבח את המוות והשלווה שיש בו]

- (יג) כי עתה שכבתי ואשקוט, ישנתי - אז ינוח לי.
 (יד) עם מלכים ועצי ארץ הבנים חרבות למו.
 (טו) או עם שרים זהב להם הממלאים בתיהם כסף.
 (טז) או כנפל טמון לא אהיה, כעללים לא ראו אור.
 (יז) שם רשעים חדלו רגז, ושם ינוחו יגיעי כח.
 (יח) יחד אסירים שאננו, לא שמעו קול נגש.
 (יט) קטן וגדול שם הוא, ועבד חפשי מאדניו.

[איוב שואל מה טעם בחיים לאלו שסובלים]

- (כ) למה יתן לעמל אור? וחיים למרי נפש?

(כא) המחכים למות - וְאִינְנוּ, וְיִחְפְּרוּ מִמְטֹמוֹנִים.

(כב) השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר.

(כג) לגבר אשר דרכו נסתרה ויסך אלוה בעדו.

[איוב מסכם ומתאר את מצבו הנורא]

(כד) כי לפני לחמי אנחתי תבא, ויתכנו כמים שאגתי.

(כה) כי פחד פחדתי - וְאֶתֵּינִי, וְאֶשֶׁר יִגְרֵתִי - יבא לי.

(כו) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי, ויבא רגז.

משימת סיכום – ביטוי לתחושותיו של איוב

בפרק זה שמענו סוף כל סוף את תחושותיו של איוב, לאחר שבוע שבו הוא לא פצה את פיו.

איוב השתמש בכלי אחד (ובצורה יסודית מאוד) בכדי לבטא את תחושותיו – במילים.

במשימה זו ננסה לגייס שפות נוספות כדי לנסות ולגעת, להגדיר ולבטא את אותן התחושות – עד כמה שנוכל, כמובן.

בחרו אחת מהמשימות הבאות, בצעו אותה והעלו אותה לקיר השיתופי [למורה – יש לשלוח קישור לקיר שיתופי]:

1. צלמו תמונת נוף, או מצאו באינטרנט תמונת נוף שמבטאת לדעתכם רגש הדומה (ואולי אף זהה) לרגש שאיוב מבקש לבטא בפרק. העלו אותה לקיר השיתופי והוסיפו הסבר קצר, שבו תאמרו איזה רגש אתם חשים מהתנומה ומדוע לדעתכם הוא מובע בה.
2. הסריטו את עצמכם מבצעים מספר תנועות (ריקוד, פנטומימה, מחול מודרני, קאטה או כל דבר אחר) שמביעות לדעתכם הדומה (ואולי אף זהה) לרגש שאיוב מבקש לבטא בפרק. העלו את הסרטון (או קישור אליו) לקיר השיתופי והוסיפו הסבר קצר, שבו תאמרו איזה רגש אתם מביעים בתנועות אלו וכיצד הוא מובע בהן.
3. מצאו קטע מוזיקאלי קצר ללא מילים (עד 2 דקות), או הקליטו את עצמכם מנגנים או מזמזמים קטע שכזה, שמבטא לדעתכם רגש הדומה (ואולי אף זהה) לרגש שאיוב מבקש לבטא בפרק. העלו אותו (או קישור אליו) לקיר השיתופי והוסיפו הסבר קצר, שבו תאמרו איזה רגש אתם מוצאים במנגינה וכיצד לדעתכם הוא מובע בה. [שימו לב – אל תבחרו לזמזם או להביא מנגינה של שיר עם מילים מוכרות, כיוון שבאופן אסוציאטיבי מנגינה זו תעורר בנו את הרגש שמובע במילים, ואילו אנו מחפשים עכשיו דרכי מבע שאינן מילוליות! חפשו מנגינה שאין לה מילים]

לענות: נאומיו של רעי איוב

בתחנה הקודמת שמענו כיצד לאחר שבעה ימים של שתיקה, איוב פותח סוף כל סוף את פיו ואומר את אשר על ליבו. איוב קילל את יום לידתו ואף טען שהוא היה מעדיף שלא להיוולד או למות ברגע לידתו, כיוון שאין טעם לקיום הכרוך בסבל ובייסורים.

את דבריו של איוב שמענו בשני קולות. תחילה קראנו אילוסטרציה ספרותית שניסתה להציג את דבריו מנקודת מבטו המשתאה של אליפז (ותוך כדי כך גם קיבלנו כמה רמזים על הדרך שלדעת אליפז על איוב לנהוג בסיטואציה הנוכחית). לאחר מכן קראו את מילות הפסוקים עצמם.

כעת ננסה להיכנס לנעליהם של הרעים השומעים את איוב מקלל את יומו.

- מה עונים לחבר שמדבר כך?
- האם צריך לחזק אותו? לנזוף בו? להראות לו אמפתיה ולהזדהות עם דבריו?

בתחנה זו נשמע כיצד מגיבים הרעים לדבריו של איוב.

בספר איוב יש כאמור שלושה סבבי נאומים, כאשר בכל סבב אנו זוכים לשמוע נאום ארוך ומפורט מפי כל אחד משלושת הרעים (להוציא את הסבב השלישי, שם צופר אינו מדבר). במסגרת הלימוד הנוכחי לא נוכל ללמוד את כל הנאומים, ואפילו לא לדגום אותם בצורה טובה. אך ננסה לטעום משהו מדבריהם ומטענותיהם באמצעות לימוד שני הנאומים הראשונים שלהם: נאומו של אליפז התימני ונאומו של בלדד השוּחִי.

לאחר לימוד שני נאומים אלו ננסה לסכם ולהציג את הטענה המרכזית שהולכת ונשמעת לאורך הספר מנאומיהם השונים של הרעים.

אך קודם שנקרא את מענות הרעים, נסו לחשוב:

- מה אתם הייתם עונים לאיוב?
- לאילו נקודות הייתם מתייחסים?
- אילו רגשות הייתם מפגינים כלפיו? (חמלה? חוסר סבלנות? הבנה? ביקורתיות? רחמים? וכו')
- באיזה טון הייתם מדברים אליו?

נאום אליפז

נאומו של אליפז מופיע בפרקים ד-ה.

האזינו לסרטון הבא, שבו הרב אבינועם ביר קורא את נאומו של אליפז ומסביר אותו בעברית פשוטה:

<https://youtu.be/OG-kSxwRFcl>

כעת קראו שוב את הנאום עצמו.

מתחת לכל פסוק מופיע תרגום שלו לעברית מודרנית והסבר במידת הצורך. נסו תחילה לקרוא רק את לשון הפסוק ולראות האם אתם מבינים את הנאמר בו. לאחר מכן קראו גם את הפירוש שמופיע מתחתיו ובדקו עד כמה הייתם קרובים להבנת הנאמר.

[\[פתיחה: התפלאות על ייאושו של איוב\]](#)

- (א) ויען אליפז התימני ויאמר:
 (ב) הנסה דבר אליה, תלאה? ועצר במלין - מי יוכל?
 [האומר לך דבר, תתעייף? אך מי יכול לשתוק?]
 (ג) הנה יסרת רבים, וידיים רפות תחזק.
 [הרי אתה לימדת רבים, וחיזקת אנשים שהרפו ידיים והתייאשו]
 (ד) כושל - יקימון מליה, ובכפים כרעות תאמץ.
 [הרי בדבריך הרמת נופלים וחיזקת צולעים ומותשים]
 (ה) כי עתה תבוא אליה, ותלא? תגע עדיה, ותבהל?
 [כשהקשיים באים עכשיו אליך, אתה נשבר? כשזה קורה לך, אתה נבהל?!]
 (ו) הלא יראתך - כסלתך, תקנתך ותם דרכיך.
 [הרי אמונתך היא המגנה עליך, והישרות והתום שלך הם התקווה שלך]

[תזכורת: בסופו של דבר רק החוטאים מושמדים]

- (ז) זכר נא: מי הוא נקי אבד? ואיפה ישרים נכחדו?
 [זכור: היש אדם נקי שהושמד? יש ישרים שנכחדו? (ברור שלא!)]
 (ח) כאשר ראיתי חרשי און וזרעי עמל - יקצרהו.
 [ממה שאני ראיתי: מי שחושבים ופועלים ברוע ומרמה - זה מה שהם מקבלים בסוף]
 (ט) מנשמת אלוה יאבדו, ומרוח אפו יכלו.
 [אלוהים נושף עליהם, מעיף אותם ומשמדים]
 (י) שאגת אריה וקול שחל, ושני כפירים נתעו.
 [האריות (משל לרשעים) שואגים ומשמיעים קול, אך לבסוף שיניהם נשברות]
 (יא) ליש אבד מבלי טרף, ובני לביא יתפרדו.
 [האריות מתים בלי אוכל וילדיהם מתפזרים]

[החיזיון שלו: ביחס לאל אף אדם אינו מושלם]

- (יב) ואלי דבר יגנב, ותקח אזני שמץ מנהו.
 [אני זכיתי להתגלות קטנה, שמעתי משהו בלחשיה]
 (יג) בשעפים מחזיונות לילה בנפל תרדמה על אנשים.
 [בזמן הרהורי הלילה על החלומות שלי, בעת שאנשים ישנים]
 (יד) פחד קראני ורעדה, ורב עצמותי הפחיד.
 [פחד ורעדה תקפו אותי וחלחלו עד עצמותי]
 (טו) ורוח על פני יחלף, תסמר שערת בשרי.
 [רוח נשבה על פני וכל שערות גופי סמרו]
 (טז) יעמד, ולא אכיר מראהו. תמונה לנגד עיני, דממה, וקול אשמע:
 [ולמה? כי ראיתי דמות לא מזוהה שעומדת מולי, שרר שקט, ואז שמעתי קול]
 (יז) האנוש מאלוה יצדק? אם מעשהו יטהר גבר?

[האם אדם יכול להיות יותר צודק מאלוהים?! אדם יכול להיות טהור יותר מהבורא שלו?!]

(יח) הן בַּעֲבָדָיו לֹא יֵאֱמִין! וּבַמְּלֶאכִי יֵשִׁים תְּהִלָּה!

[הרי במלאכים עצמם אלוהים לא לגמרי בוטח, שהרי הם עושים טעויות]

(יט) אִף שִׁכְנֵי בְּתֵי חַמֵּר, אֲשֶׁר בְּעֶפְרַיִם - יִדְכָּאוּם לְפָנַי עַשׂ.

[קל וחומר שכך הם יצורי החומר והבשר, שיסודם מעפר והם חלשים יותר מתולעים]

(כ) מִבְּקֶר לְעֶרֶב יִכְתּוּ, מִבְּלֵי מִשִׁים לְנֹצַח יִאֲבָדוּ.

[תוך יום אחד הם נשברים, ובלי לשים לב והם אובדים לנצח]

(כא) הֲלֹא נֹסַע יִתְרָם בָּם, יְמוּתוֹ וְלֹא בְּחֻכְמָה.

[כל יתרונותיהם נעלמים, והם מתים בלי להבין כלום]

המסקנה: הקללה והכעס רק יזיקו]

(א) קָרָא נָא, הֲיֵשׁ עוֹנֵךְ? וְאֵל מִי מְקַדְּשִׁים תִּפְנֶה?

[ואם תצעק, מישהו יענה לך? אל איזה מלאך תוכל לפנות?]

(ב) כִּי לְאֵוִיל יִהְרַג כְּעֵשׂ, וּפְתָה תְּמִית קִנְיָה.

[הרי מי שמתלונן בטיפשותו, כעסו ורוגזו הם שיחסלו אותו]

ניסיון חייו של אליפז: בסופו של דבר, כל אחד מקבל כגמולו]

(ג) אֲנִי רֵאִיתִי אֵוִיל מִשְׁרִישׁ וְאֶקוּב נְוָהוּ פְּתָאם.

[ראיתי שהרשע משגשג ומכה שורשים, אך לפתע ביתו מקולל ונופל]

(ד) יִרְחֲקוּ בְּנֵי מִיִּשְׁעַ, וְיִדְכָּאוּ בְּשַׁעַר וְאִין מִצִּיל.

[עד ש)אפילו לבניו אין מושיע, ובשערי העיר כולם מתעלמים מהם]

(ה) אֲשֶׁר קִצְרוּ - רָעַב יֵאָכֵל, וְאֵל מִצְנִים יִקְחֵהוּ, וְשֹׂאף צָמִים חֵילָם.

[את היבול של הרשע אחר יאכל, גם זה שהוחבא היטב, ואנשים צמאים ישתו את כל רכושו]

(ו) כִּי לֹא יֵצֵא מֵעֶפְרַיִם אֶנּוּן, וּמֵאֲדָמָה לֹא יִצְמַח עֵמֶל.

[הרי העונשים והצרות לא צומחים מהאדמה סתם]

(ז) כִּי אָדָם לְעֵמֶל יוֹלֵד, וּבְנֵי רֶשֶׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף.

[אלא שהאדם מטבעו חוטא, ורק המלאכים מושלמים ונעלים מכך]

העצה למעשה: להתפלל אל ה' כי ממנו תבוא הישועה]

(ח) אוֹלָם אֲנִי אֶדְרָשׁ אֵל אֵל, וְאֵל אֱלֹהִים אֲשִׁים דְּבַרְתִּי.

[ולכן:] אני במקומך הייתי מתפלל לאלוהים ואליו הייתי פונה]

(ט) עֲשֵׂה גְדֻלוֹת וְאִין חֶקֶר, נְפִלְאוֹת עַד אִין מִסְפָּר.

[שהרי הוא כל יכול:] בורא דברים גדולים ועצומים שאין לנו דרך להבין ולתפוס אותם]

(י) הַנֶּחֱן מְטָר עַל פְּנֵי אֶרֶץ וְשִׁלַּח מִיָּם עַל פְּנֵי חוּצוֹת.

[מוריד גשם לארץ ומזרים נחלים במרחבים]

(יא) לְשׁוּם שְׁפִלִים לְמָרוֹם וּקְדָרִים שְׁגָבוּ יֵשַׁע.

[הוא מרומם אנשים מסכנים ונותן ישועה למדוכאים]
[יב] מִפֶּר מְחֻשְׁבוֹת עֲרוּמִים וְלֹא תַעֲשִׂינָה יְדִיהֶם תִּשְׂיָה.
[מבטל את מזימות הרמאים ומונע מידיהם לפעול]
[יג] לֵכֵד חֲכָמִים בְּעֶרְמָם וְעֲצַת נִפְתָּלִים נִמְהָרָה.
[מפיל את המתחכמים ברשת העורמה שלהם, והופך את עצותיהם לחסרות תועלת]
[יד] יוֹמֵם יִפְגְּשׁוּ חֲשָׁךְ, וְכִלְיָהּ יִמְשְׁשׁוּ בְצִהָרִים.
[עד שביום עצמו יש להם חושך ובצהרים הם מגששים באפילה כמו באמצע הלילה]
[טו] וַיִּשַׁע מִחֲרָב מִפִּיהֶם, וּמִיַּד חֲזָק - אֲבִיוֹן.
[ואת המסכנים הוא מציל מתוך הפה (הטורף) שלהם, ומהידיים שלהם הוא מציל את החלשים]
[טז] וַיִּתְּהִי לְדָל תִּקְוָה, וְעֲלִתָהּ קִפְצָה פִּיהָ.
[ולכן ה' הוא התקווה של המסכנים, ואילו הרשעים משתתקים]

[מדוע כדאי לבטוח בה' ולהאמין שהכול לטובה]

[ז] הִנֵּה אֲשֶׁרִי אָנוֹשׁ יוֹכְחֶנּוּ אֱלֹהִים! וּמוֹסֵר שְׂדֵי אֵל תִּמְאָס!
[הרי אשרי לו לאיש שה' מעניש אותו. אל תדחה את השיעור שה' נותן לך!]
[יח] כִּי הוּא יִכְאִיב - וַיִּחַבֵּשׁ, וַיִּמְחֹץ - וַיִּדְּיוּ תִרְפִּינָה.
[שהרי ה' מכאיב, אבל הוא גם חובש, הוא מועך ומוחץ, אך מרפא לבסוף]
[יט] בָּשֵׁשׁ צָרוֹת יִצִּילֶךָ, וּבְשִׁבְעָה לֹא יִגַּע בְּךָ רָע.
[וגם אם שש ושבע פעמים תקלע לצרה, אך הוא יציל אותך ויגן עליך מרע]
[כ] בְּרַעֲב פְּדֹךְ מִמּוֹת וּבְמַלְחָמָה מִיַּד חֲרָב.
[בזמן רעב הוא יצילך ממוות, ובמלחמה הוא יגן עליך מחרב]
[כא] בְּשׁוֹט לְשׁוֹן תִּחַבֵּא, וְלֹא תִירָא מִשֵּׁד כִּי יָבֹא.
[יחביא אותך מפני המלשינים, ולא תצטרך לפחד מפורענויות]
[כב] לְשֵׁד וּלְכַפֵּן תִּשְׁחַק, וּמִחַיִת הָאֶרֶץ אֵל תִּירָא.
[בזמנים של פשיעה ורעב אתה תצחק, ולא תפחד מחיות מזיקות]
[כג] כִּי עִם אֲבִנֵי הַשָּׂדֶה בְּרִיתְךָ, וְחַיִת הַשָּׂדֶה הַשְּׁלֵמָה לָּךְ.
[מכיוון שתהיה לך ברית עם האבנים בדרך שלא ימעידו אותך, ועם החיות יהיה לך שלום]
[כד] וַיִּדְעַתְּ כִּי שְׁלוֹם אֶהְלֶךָ, וּפְקֻדַתְּ נֹךְ וְלֹא תִחַטָּא.
[ותדע כי באוהלך יהיה שלום, וכשתתבונן בו תדע שלא חסר לך דבר]
[כה] וַיִּדְעַתְּ כִּי רַב זֶרְעֶךָ וְצֹאצְאֶיךָ כְּעֶשֶׂב הָאֶרֶץ.
[ותדע כי יהיו לך ילדים רבים, ונכדים מרובים כמו העשב שבשדה]
[כו] תִּבּוֹא בְּכֹלֶךָ אֵלֶי קָבָר, כְּעֹלוֹת גְּדִישׁ בְּעֵתוֹ.
[אל הקבר תגיע רק בזקנתך ובזמן הנכון, כמו שגדיש התבואה נעשה ברגע הנכון]
[כז] הִנֵּה זֹאת חֲקֻרְנוּיָהּ, כֵּן הִיא. שְׁמַעְנָה וְאַתָּה דַע לָּךְ.
[זאת המסקנה שלי מחקירה ומניסיון, זה ככה. תקשיב לה ותדע מה עליך לעשות]

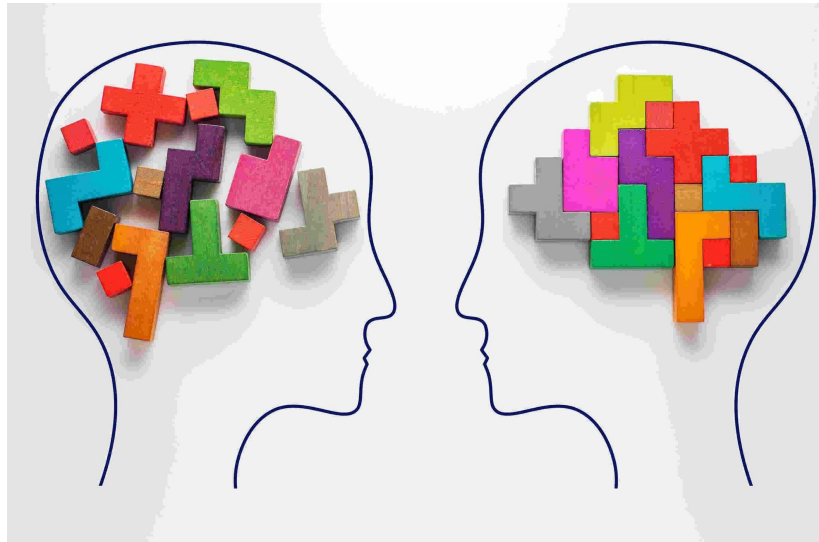
משימת סיכום: סיכום

לאחר שפגשנו את נאומו של אליפז, הבה וננסה לסכם את עיקרי טענותיו. כתבו בחמישה משפטים את עיקרי הדברים והטיעונים שאליפז מעלה בנאומו.

ואלינו –

אחרי ששמענו (והבנו) את אליפז, ננסה לתת את הדעת לשאלות הבאות:

- כיצד הרגשתם למשמע תגובתו של אליפז? נסו לפרט אילו רגשות ומחשבות עברו בכם.
- האם אתם מסכימים עם אליפז ועם הגישה שלו? פרטו.
- האם היו דברים מסוימים שהוא אמר שקשים לכם או גורמים לכם אי נחת?
- האם יש אמירות שציפיתם לשמוע ממנו, אך הוא לא אמר אותן? מה הן?

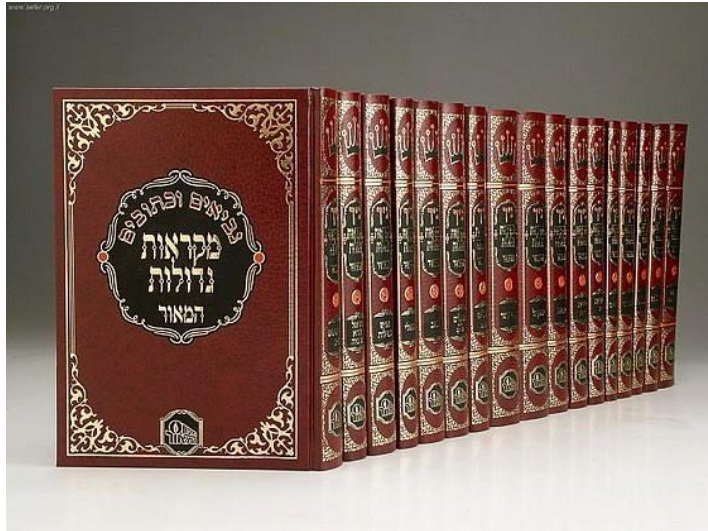
מטלת הגשה: נאום בלדד

קעת נלמד את נאומו של בלדד. מדובר בנאום קצר יותר, אל חשש, אבל קעת תתבקשו לנסות ולפענח לבד את הנאמר בו.

המשימה:

כתבו מתחת לכל פסוק תרגום לעברית מודרנית והוסיפו במידת הצורך מילות הסבר – כדוגמת ההסברים שליוו את פסוקי הנאום של אליפז.

ביכולתכם להיעזר בפרשנים השונים, הן אלו המופיעים במקראות גדולות, הן אלו שמובאים לפניכם כאן בתמונות שלמטה.

[מיומנות: פיענוח פרק קשה.]

בתנ"ך, לצד מאות פרקים שקל להבין, יש גם מאות פרקים קשים מאוד. הפרקים הקשים מצויים בעיקר בספרי הנביאים האחרונים ובכתובים. כדי ללמוד פרקים אלו עלינו להיעזר בפרשנים. היכולת לעיין בפרשנים ולנסות להבין מחדש את לשון הפסוקים לאור ההסברים שלהם היא מיומנות שדורשת תרגול, ובה נעסוק כעת.

לשם משימת החקר ביכולתכם להשתמש במקראות גדולות. אם יש לכם בבית או בכיתה מהדורה מודפסת שלהם – מה טוב, אך ביכולתם להשתמש גם במהדורה מקוונת של מקראות גדולות. אחת שכזו מופיעה כאן: https://mg.alhatorah.org/Dual/Metzudat_David/Iyov/8.1#m7e0n6 (שימו לב שבמהדורה זו מוצג בכל פעם פרשן אחד. ביכולתכם לברור בין הפרשנים השונים באמצעות לחיצה על האייקון של החץ למטה המופיע בראש העמודה השמאלית ובחירת הפרשן הרצוי).

לצד השימוש במקראות גדולות, כדאי לדעת שבדורות האחרונים יצאו מספר לא קטן של פירושים מודרניים לתנ"ך. היתרון של פירושים אלו הוא הלשון הברורה שלהם. בין פירושים אלו נוכל למנות את פירוש דעת מקרא, את פירושו של הרב הרטום (פירוש הנקרא גם "קאסוטו", כיוון שהרב קאסוטו כתב את המבואות לספרים), את פירוש עולם התנ"ך (פירוש שיוצא אמנם מנקודת מבט אקדמית, שאינה תמיד חופפת את נקודת המבט היהודית-מסורתית, אך עדיין יש בו תועלת רבה), את פירושו של הרב שטיינזלץ, ועוד.

בתמונות שלמטה מובאים שלושה מן הפרשנים מהדורות האחרונים שאינם מופיעים במקראות הגדולות, וכדאי לנסות ולהיעזר גם בהם]

(א) וַיַּעַן בַּלְדָּד הַשּׁוּחִי וַיֹּאמֶר.

(ב) עַד אֵן תִּמְלַל אֱלֹהִים וְרוּחַ כְּבִיר אֲמַרִי פִי.

(ג) הֲאֵל יַעֲוֶת מִשְׁפָּט וְאִם שְׂדֵי יַעֲוֶת צְדָקָה.

(ד) אִם בְּנִיךָ חָטְאוּ לוֹ וַיִּשְׁלַחֲם בְּיַד פֶּשַׁעַם.

(ה) אִם אַתָּה תִּשְׁחַר אֵל אֶל וְאֵל שְׂדֵי תִתְחַנֵּן.

(ו) אִם זָךְ וַיִּשָּׂר אַתָּה כִּי עֲתָה יַעִיר עֲלֶיךָ וְשָׁלַם נֹת צְדָקָה.

(ז) וְהִיָּה רֵאשִׁיתְךָ מִצָּעַר וְאַחֲרֵיתְךָ יִשְׁגָּה מְאֹד.

- (ח) כִּי שָׁאֵל נָא לְדַר רִישׁוֹן וְכוּנֵן לְחַקֵּר אֲבוֹתֶם.
- (ט) כִּי תִמּוֹל אֲנַחְנוּ וְלֹא נִדְעֵ כִּי צַל יְמִינוּ עָלֵי אֶרֶץ.
- (י) הֲלֹא הֵם יוֹרוּךְ יֹאמְרוּ לָךְ וּמִלְבָּם יוֹצֵאוּ מֵלִים.
- (יא) הֲיִגָּאָה גָמָא בְּלֹא בְצָה יִשְׁגָּא אַחוּ בְּלֵי מֵים.
- (יב) עֲדָנוּ בְּאֲבוּ לֹא יִקְטֹף וְלִפְנֵי כָל חֲצִיר יִיבֹשׁ.
- (יג) כֵּן אֲרָחוֹת כָּל שִׁכְחֵי אֵל וְתִקְוֹת חֲנֹף תֵּאבֹד.
- (יד) אֲשֶׁר יִקְוֹט כְּסֵלוֹ וּבֵית עֵכָבִישׁ מִבְּטָחוֹ.
- (טו) יִשְׁעֵן עַל בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲמֵד יִחְזִיק בּוֹ וְלֹא יִקְוֶם.
- (טז) רָטֹב הוּא לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ וְעַל גְּנָתוֹ יוֹנְקָתוֹ תֵּצֵא.
- (יז) עַל גַּל שֶׁרָשָׁיו יִסְבְּכוּ בֵּית אֲבָנִים יִחְזָה.
- (יח) אִם יִבְלָעֵנוּ מִמְקוֹמוֹ וְכֹחֵשׁ בּוֹ לֹא רְאִיתִיךָ.
- (יט) הֵן הוּא מְשׁוֹשׁ דָּרְכוּ וּמַעֲפָר אַחַר יִצְמָחוּ.
- (כ) הֵן אֵל לֹא יִמָּאֵס תָּם וְלֹא יִחְזִיק בְּיַד מְרַעִים.
- (כא) עַד יִמְלֶה שִׁחוּק פִּיךָ וּשְׁפֹתֶיךָ תִּרְוַעָה.
- (כב) שִׁנְאִיךָ יִלְבָּשׁוּ בִשֶׁת וְאֵהֵל רְשָׁעִים אֵינְנוּ.

מאגר פירושים:

וויזר:

גורדון:

הרטום:

סיכום נאום בלדד

נסו לסכם את נאומו של בלדד במשפט אחד וקולע, שיכלול לדעתכם את המסר המרכזי שבלדד מבקש להעביר לאיוב.

העלו את המשפט לקיר השיתופי של המסע. [למורה: יש לשלוח קישור לקיר שיתופי של הכיתה]

מבט אישי על מטלת החקר ונאום בלדד

- האם המטלה הייתה לכם קשה? ארוכה? משעממת? מרתקת? מהנה? – מדוע?
- האם הרגשתם שאכן שיפרתם את המיומנות הלימודית המדוברת? פרטו.
- מה דעתכם האישית על דבריו של בלדד? נסו להגדיר אותה בצורה מסודרת.

בתחילת המסע צפינו בסרטון הבא שבו מובאת הדרכה אפשרית על הדרך שבה יש לנחם אבל.

<https://www.youtube.com/watch?v=Ve-2kfOT31Q>

האם אליפז ובלדד נהגו כפי שמוצע בסרטון זה? פרטו והסבירו את הדומה והשונה.

להפנים – השקפת רעי איוב ואנחנו

בתחנות הקודמות למדנו שניים מתוך כלל הנאומים של רעי איוב. במהלך הספר אנו שומעים כיצד הם שבים ופונים אל איוב, פעם אחר פעם, ואומרים לו בצורה זו או אחרת את המסר הבא:

אם רע לך, כנראה שעשית משהו רע ולכן עליך לחזור בתשובה.

איוב עצמו מתרעם על דבריהם, ולאחר כל נאום ונאום של הרעים איוב שב ומתווכח איתם על זאת (אך את נאומו התגובה של איוב נכיר (גם אם על קצה המזלג) במסע הבא). אך חרף קביעתו הנחרצת של איוב, ולפיה הוא נקי מחטא, שבים הרעים ומתעקשים כי אלוהים הוא אל אמונה ואין עוול, ואם איוב נענש, אזי משמע שהוא חטא במשהו.

על פניו אנו יכולים לחשוב שתשובתם העיקשת של הרעים בעייתית מאוד, שהרי אנו יודעים כבר מפתיחת הספר (ואת זה הם עצמם לא יודעים) שאיוב לא חטא. שייסוריו באים מכיוון שה' ערך עם השטן מעין "התערבות".

אך מצד שני עלינו לזכור שבמסע הקודם, שם למדנו את פרשיות הגמול שבתורה עצמה, ראינו כי בתורה מצויה האמירה המפורשת שלפיה המעשים של בני האדם הם שקובעים את גורלם ואת האופן שבו ה' יתייחס אליהם. כאשר בני האדם חוטאים – התורה מבטיחה כי ה' יעניש אותם, וכאשר הם נאמנים לה' ולמצוותיו היא מבטיחה להם גמול בעולם הזה.

- האם להשקפה זו יש מקום בעולמנו?
- האם אנחנו מצפים לראות אותה בחיים שלנו?

נסו לחשוב על שלוש דוגמאות שבהן, כאשר אנו שומעים על משהו רע שקרה לאדם, אנו מניחים שהוא עשה משהו שלא כדין.

סיכום ומבט לאחור (רפלקסיה)

מסע זה לקח אותנו אל ליבו של ספר איוב.

תחילה, בפרק ג', שמענו כיצד איוב מקלל את יומו. לאחר מכן פנינו לראות כיצד הרעים מגיבים על דבריו. ראשית למדנו את נאומו הארוך של אליפז שבוא הוא אמר לאיוב כי ה' מנהל את עולמו בצדק וכי אם איוב סובל, כנראה שה' מנסה ללמד אותו משהו וכי המעשה הטוב ביותר שהוא יכול לעשות הוא לפנות לה' ולבקש את מחילתו ואת קרבתו.

לאחר מכן עברנו ללמוד את נאום בלדד וראינו כי גם הוא סובר שה' אינו פוגע באנשים ללא סיבה, וכי אם איוב סובל, כנראה שאיוב חטא במשהו וכי עליו לתקן את דרכיו.

לימוד קלל איוב ונאומו הרעים הציבו בפנינו של סוגים של אתגרים.

האתגר הראשון שעימו נאלצנו להתמודד היה אתגר הצורה שבה הדברים נאמרים. גם איוב וגם הרעים משתמשים בשפה גבוהה מאוד ובשלל מילים נדירות וקשות. דבר זה מאוד מקשה על ההבנה של תוכן הדברים עצמם. על מנת להתמודד עם אתגר זה נעזרנו בכמה כלים. בלימוד פרק ג' נעזרנו בקטע ספרותי דמיוני, שניסה להציג את דבריו של איוב מנקודת מבטו של אליפז, תוך כדי הסברתם בשפה מובנת יותר והתעכבות על מחשבות אפשריות שחלפו אולי בראשו של אליפז למשעם. בלימוד פרקים ד'-ה' נעזרנו בסרטון שבו הדובר הסביר לנו את הפסוקים הקשים, ואף הציג לנו תרגום שלהם לעברית מדוברת (תרגום זה אף הובא כטקסט בתוך התחנה עצמה). בלימוד פרק ח' נעזרנו במקראות גדולות ובמספר פרשנים מודרניים והתבקשנו לכתוב בעצמנו את הפירוש לפסוקים הקשים.

האתגר השני שעימו התמודדנו הוא התוכן של הדברים. הרעים עצמם באים ומטיחים באיוב טענה לא פשוטה: חטאת וכנראה שזה מגיע לך. בעולם שלנו או רגילים שלא לפנות לאנשים שחוו טרגדיות ולהאשים אותם בהן, ובטח שאיננו עושים זאת בסמיכות גדולה כל כך להתרחשותה. אך יחד עם זאת, כולנו מאמינים באיזשהו מקום שה' אכן מנהל את עולמו בצדק וכי לצדיקים צריך להיות גורל טוב בעוד שלרשעים צפוי רע. לפיכך טענתם של הרעים, גם אם היא נאמרת באופן שעלול לצרום לנו, איננה מנותקת מתפיסת העולם הדתית הרגילה שלנו. כיצד עלינו להתייחס לדבריהם? ומה מקומה של התפיסה שאותה הם מציגים בהשקפת העולם הדתית שלנו? שאלות אלו ראויות למחשבה מעמיקה והן האתגר השני שעימו נאלצנו להתמודד במהלך לימוד נאומו הרעים.

במהלך המסע תרגלנו גם מיומנות נדרשת מאוד בלימוד פרקים קשים בתנ"ך – שימוש בפרשנים.

[אגב, במסע הבא נפנה ונלמד את תגובותיו של איוב. בפשטות כבר אמרנו שאיוב טוען כי הוא לא חטא, אך אנו נראה כי מעבר לטענתו הכללית, איוב משמיע הרבה טענות נוספות.]

כעת נפנו את מבטנו לאחור ונשיב לעצמנו על השאלות הבאות:

- איזה נאום היה הכי משמעותי בעבורי: קללת איוב, נאום אליפז או נאום בלדד? מדוע?
- איזו צורת למידה הייתה לי הכי נוחה: קריאת טקסט ספרותי / סרטון הסבר / קריאת הפסוקים עם ההסבר / כתיבת הסבר בכוחות עצמי? מה היתרון המרכזי שמצאתי בצורת לימוד זו? איזה חסרון יש בה?
- האם יש שאלות אמוניות או רעיוניות שהתעוררו אצלי במהלך המסע? מה הן?
- מה היה לי הכי קשה במסע זה? כיצד הצלחתי להתמודד עם הקושי הזה?
- מה אני מרגיש כעת ביחס לספר איוב: אני סקרן להמשיך ללמוד אותו / נרתע מכך / אדיש ביחס לכך? מדוע?

להעשרה ולהעמקה - מדוע לשונו של ספר איוב קשה כל כך?

לשונו של ספר איוב קשה מאוד.

עובדה זו היא אחת מהאתגרים הגדולים ביותר העומדים לפתחו של האדם המבקש ללמוד את הספר, ואך ראוי הוא לתת עליה את הדעת ולשאול: מדוע זה כך? מדוע הספר נכתב בלשון כל כך קשה ויחידתית?

לשם מתן כיוונים ראשוניים לתשובות אפשריות לשאלה זו מובאים כעת מספר מקורות שמתייחסים לכך [ותודה לרב אלקנה שרלו על סיועו באיסוף המקורות].

1. ראב"ע:

איוב היה מבני בניו של נחור אחי אברהם והקרוב אלי שהיה מבני עשו ממשפחת תימן בן אליפז בן עשו, והקרוב אלי כי הוא ספר מתורגם על כן הוא קשה בפירוש כדרך כל ספר מתורגם.

2. רמב"ם:

בשל גודל העניין וחשיבותו הרבה, ומכיוון שיכולתנו קצרה מלהשיג את הגדול שבדברים כפי שהוא, היתה הפנייה אלינו בדברים העמוקים, אשר בהם חייבה החוכמה האלוהית לפנות אלינו, במשלים, בחידות ובדברים סתומים מאוד. כפי שאמרו ז"ל: להגיד כח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר. לפיכך סתם לך הכתוב בראשית ברא אלהים וכו'. הם העירו אפוא את לבך לכך שבדברים אלה הנזכרים הם סתומות. כן יודע אתה את דברי שלמה: "רחוק מה שהיה ועמק עמק מי ימצאנו".

ענין איוב הנפלא הוא משל לבאר דיעות בני אדם בהשגחה, וכבר ידעת באורם ומאמר קצתם איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה, ואשר חשבו שהיה ונברא ושהוא ענין שאירע, לא ידעו לו לא וקצתם אמרו שהיה בימי דוד, וקצתם אמרו שהיה מעולי בבל, וזה ממה שיחזק מאמר מי שאמר לא היה ולא נברא. סוף דבר: בין היה בין לא היה, בכמו עניינו הנמצא תמיד נבוכו כל המעיינים מבני אדם, אלא שהוא משל לא כשאר המשלים כולם, אבל משל שנתלו בו פליאות ודברים שהם כבשונם של עולם, והתבארו בו ספקות גדולות ונגלו ממנו תעלומות שאין למעלה מהן.

3. פרופ' יאיר הופמן (עיבוד מתוך ספרו "שלימות פגומה"):

הלשון הקשה של הספר היא מאפיין חשוב ביותר. הכל מסכימים כי לשונו של ספר איוב קשה היא מלשונם של מרבית ספרי המקרא אם לא מכולם. חוקרים רבים נתנו דעתם לבעיה זו ותלו אותה בעיקר באוצר המילים, מילים יחידאיות, ממצא המילים הזרות, תפוצת המטפורות והקשיים התחביריים. הדבר אינו מקרי ואינו תלוי במסירה גרועה של הנוסח.

יש לחפש אפוא את הסיבה העקרונית לתופעה זו.

לדעתי ניתן למנות שתי סיבות, האחת ספרותית והשניה מהתחום הפסיכולוגי:

הראשונה – לשוונות לספר מימד אוניברסאלי ולא ישראלי בדווקא. יחסי האל עם האדם והמחשבה אודות דרכי ההשגחה האלוהיים על האדם והעולם הן מסוגיות העומק הכלל אנושיות, ומגמת הספר היא להציג בעיה כלל אנושית של עמידת האדם מול אלוהיו.

השנייה – גבול המחשבה הוא גבול יכולת ההבעה. ומכיוון שמחבר ספר איוב מותח את גבול המחשבה האנושית כמעט עד הבלתי אפשרי, גם השפה נמתחת כמעט מעבר לגבולות הביטוי הבהיר. הוסף על זה את המצב הנפשי הסבוך של משתתפי הספר, והנה לנו מערבולת הלשון הקשה.

4. פרופ' אביבה גוטליב זורנברג:

העומק החידתי של המסרים הללו בספר איוב נשמעים בדרך שמחייבת את הנמען, אשר יודע שהמסר מיועד לו, לתרגם ולתרגם מחדש, והדברים מפעילים דורות על גבי דורות של תרגומים מחדש.